

НОВЕЛИ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ З ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА

Опішняк С. О.

У науковій статті автором досліджено причини прийняття Кодексу України процедур із банкрутства, зокрема, увагу зосереджено на обґрунтуванні, що наводилось законодавцем під час подачі законопроекту. Метою статті є визначення, які основні новели містить новий кодифікований акт порівняно з нормативними актами, що врегульовували вказану сферу раніше.

Автор статті зазначає, що низку новел спрямовано на скорочення строків процедури банкрутства, зокрема: спрощено порядок ініціювання процедур банкрутства шляхом скасування вимог щодо суми боргу та строку, протягом якого ця сума має не погашатись боржником, також ліквідовано вимоги щодо підтвердження грошових вимог судовим рішенням, яке набрало чинності, та не потрібно відкривати виконавче провадження; зменшено можливості оскарження проміжних судових актів до касаційної інстанції. Також у кодексі з'явився інститут відновлення платоспроможності фізичних осіб; провадження у справі про неплатоспроможність боржника - фізичної особи або фізичної особи - підприємця може бути відкрито лише за заявою боржника. Крім того, наявні також нововведення щодо типів процедур, які застосовуються до боржників. Зміни в законодавстві торкнулись мораторію на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті, статусу, порядку призначення та оплати послуг арбітражного керуючого у провадженні у справі про банкрутство. Низка положень Кодексу України з процедур банкрутства змінює порядок продажу майна боржника.

Окремо у статті приділяється увага тому, які позитивні та негативні наслідки можуть настати для правозастосовчої практики у зв'язку з введенням відповідних нововведень. Також автором запропоновано внесення змін до чинної редакції Кодексу України з процедур банкрутства, наприклад створення за зразком безоплатної правової допомоги, що існує в Україні, інституту безоплатних державних арбітражних керуючих, чії послуги оплачувались би державою; ускладнення ініціювання процедури банкрутства шляхом встановлення вимоги щодо строку затримання виплати боргу боржником для того, щоб

у кредитора виникло право ініціювати процедуру банкрутства.

Ключові слова: банкрутство, законодавство про банкрутство, новели законодавства, Кодекс України з процедур банкрутства, ініціювання процедури банкрутства, позитивні та негативні наслідки.

Opishniak S. O. Novelty of the legislation of Ukraine on bankruptcy procedures

In the scientific article, the author examines the reasons for the adoption of the Code of Bankruptcy Procedures of Ukraine, in particular, attention is focused on the justification provided by the legislator during the submitting of the law. The purpose of the article is to determine the main novelties of the new codified act and to compare it with the normative acts that regulated this area earlier.

The author of the article draws attention that a number of novelties are aimed to reduce the duration of bankruptcy proceedings. In particular, the procedure for initiating bankruptcy proceedings is simplified by canceling claims on the amount of debt and the period during which this amount must not be repaid by the debtor and it is not necessary to initiate enforcement proceedings; the possibility of appealing intermediate judicial acts to the court of cassation is reduced. The code also includes the institution of solvency recovery of individuals; proceedings in the case of insolvency of the debtor - a legal person or an individual-entrepreneur may be opened only at the request of the debtor. In addition, there are innovations regarding the types of procedures that apply to debtors. Changes in the legislation affected the moratorium on selling the property of citizens of Ukraine that provided as collateral for loans in foreign currency; status, procedure for appointment and payment for the services of an arbitration trustee in bankruptcy proceedings. A number of regulations of the Code of Ukraine on bankruptcy procedures change the procedure for selling the debtor's property.

The article pays special attention to positive and negative consequences that may occur for law enforcement practice in connection with the introduction of relevant innovations. The author proposes amendments to the current version of the Code of Ukraine on bankruptcy procedures, such as the creation of free legal aid in Ukraine, the institution of free state arbitration

trustees, whose services would be paid for by the state; to complicate the initiation of bankruptcy proceedings by establishing a requirement for the period of delay in payment of the debt by the debtor, in order for the creditor to have the right to initiate bankruptcy proceedings.

Key words: *bankruptcy, legislation in the sphere of bankruptcy, novelty of legislation, Code of Ukraine on bankruptcy procedures, initiating bankruptcy proceedings, positive and negative consequences.*

Постановка проблеми та її актуальність. Прагнення України наблизитись до Європейського Союзу та поглибити співпрацю з ним зумовило необхідність узгодження вітчизняного законодавства з європейськими стандартами, зокрема у сфері господарювання. Так, на особливу увагу заслуговує врегулювання відносин фінансової неплатоспроможності, оскільки сучасна українська економіка перебуває у кризовому стані, через що банкрутство суб'єктів господарювання не є рідкісним явищем.

З метою вдосконалення правового регулювання відносин у сфері банкрутства та забезпечення прав боржників та кредиторів 18 жовтня 2018 року Верховною Радою України було прийнято Кодекс України з процедур банкрутства [1], який набрав чинності 21 квітня 2019 року. Саме тому доцільно проаналізувати причини прийняття кодифікованого акта та дослідити, які новели було запропоновано законодавцем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню правового регулювання відносин із банкрутства у своїх наукових працях приділили увагу такі науковці, як В.В. Радзивілюк, Б.М. Поляков, В.Б. Пчелін, Т.В. Степанова, І.В. Минчинська, Є. Марченко, А.А. Бутирський, О. Удовиченко. На окрему увагу заслуговує збірка наукових статей за загальною редакцією судді Верховного Суду С.В. Жукова «Застосування норм Кодексу України з процедур банкрутства» (2019 р.), до якої включено наукові праці щодо різних проблемних питань застосування норм Кодексу України з процедур банкрутства, викладено актуальні проблеми застосування нових норм Кодексу та зроблено відповідні висновки, що дають змогу досягнути зміни в законодавстві про банкрутство та їх вплив на майбутнє процедур банкрутства.

Метою статті є дослідження причин прийняття Кодексу України процедур із банкрутства, визначення новел, які містить новий кодифікований акт порівняно з нормативними актами, що врегулювали вказану сферу раніше, а також система-

тизація прогнозів науковців щодо ефективності функціонування норм кодексу.

Виклад основного матеріалу. 4 червня 2015 року Верховною Радою України було схвалено План законодавчого забезпечення реформ в Україні, яким передбачалось удосконалення процедури банкрутства для здійснення істотного поліпшення умов ведення бізнесу в Україні за тими напрямками, що враховуються Світовим банком та Міжнародною фінансовою корпорацією під час складення рейтингу Doing Business, маючи за стратегічну мету входження України до провідної двадцятки країн світу за умовами ведення бізнесу [2].

Необхідність реформування правового регулювання неплатоспроможності викладена авторами законопроекту кодексу в пояснювальній записці. На їхню думку, проблема полягала в тому, що наявне на той момент регулювання процедур банкрутства давало змогу боржникам ухилятися від виконання своїх зобов'язань перед кредиторами, процедури банкрутства були надто тривалими та малоефективними, а процедура продажу майна не завжди давала змогу продавати майно боржника за найвищою ціною та не забезпечувала надійну захищеність права власності покупця. Це все робило вітчизняний ринок неконкурентоздатним у глобальній боротьбі за фінансові ресурси, а права кредиторів - незахищеними [3].

На особливу увагу заслуговує дослідження Світового банку «Ведення бізнесу 2018» («Doing Business 2018»), в якому, зокрема, аналізувався такий показник, як «врегулювання неплатоспроможності». Результати були невтішними: Україна посіла 149 місце з 190 країн світу.

Головними причинами, через які Україна посідає аж 149 місце, є такі:

1) занадто тривала процедура в Україні - 2,9 роки (для порівняння: Східна Європа та Центральна Азія - 2,3 роки; розвинуті країни - 1,7 роки). Краща країна - 0,4 (Ірландія);

2) висока вартість процедур банкрутства в Україні - 40,5% від вартості майна боржника (Східна Європа та Центральна Азія - 13,1%; розвинуті країни - 9,1%). Краща країна - 1,00 (Норвегія);

3) низька ефективність процедур банкрутства в Україні (індекс стягнення /центи на долар/) - 8,9 (Східна Європа та Центральна Азія - 38; розвинуті країни - 71,2). Краща країна - 93,1 (Норвегія) [4].

Деякі науковці звертали увагу, що в Україні банкрутство підприємства часто виступає й інструментом фальсифікації та зловживання з метою ухилення, наприклад, від сплати податків

через банкрутство, або для виведення активів підприємства-боржника, або в разі незаконного їх заміщення [5]. Таким чином, правове регулювання неплатоспроможності до прийняття Кодексу України з процедур банкрутства було неефективним, часто суперечливим, через що в судовій практиці виникали проблеми з застосуванням правових норм.

Кодекс України з процедур банкрутства встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника - юридичної особи або визнання його банкрутом із метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи. Його дія не поширюється на банки, які виводяться з ринку або ліквіднуються відповідно до законів України «Про банки і банківську діяльність» та «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», а провадження у справах про визнання емітента іпотечних облігацій неплатоспроможним (банкрутом) здійснюється в порядку, передбаченому Кодексом, з урахуванням норм Закону України «Про іпотечні облігації», провадження у справах про визнання інституту спільного інвестування неплатоспроможним (банкрутом) здійснюється з урахуванням норм Закону України «Про інститути спільного інвестування». Провадження у справах про банкрутство боржників - казенних підприємств та бюджетних установ, а також санація таких боржників до відкриття провадження у справі про банкрутство не допускаються [1].

Структурно Кодекс поділяється на чотири книги та перехідні і прикінцеві положення. Книга перша «Загальна частина» містить 1 розділ «Загальні положення»; книга друга - «Арбітражний керуючий» - поділяється на 2 розділи; книга третя «Банкрутство юридичних осіб» вміщує 8 розділів, а книга четверта «Відновлення платоспроможності фізичної особи» - 6 розділів [1].

Варто розпочати аналіз новел Кодексу України з процедур банкрутства, спрямованих саме на скорочення строків таких процедур.

По-перше, **спрощено порядок ініціювання процедур банкрутства**. Так, раніше закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у ст. 10 передбачав, що справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо безспірні вимоги кредитора до боржника сукупно становлять не менше 300 мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом 3 місяців після встановленого для їх погашення строку (безспірні вимоги кредиторів - грошові вимоги

кредиторів, підтвержені судовим рішенням, що набрало законної сили, і постановою про відкриття виконавчого провадження, згідно з яким відповідно до законодавства здійснюється списання коштів із рахунків боржника) [6].

Новий Кодекс України з процедур банкрутства (далі - КУЗПБ) не встановлює жодних вимог щодо суми боргу, а також не передбачає строку, протягом якого ця сума має не погашатись боржником. Також ліквідовано вимоги щодо підтвердження грошових вимог судовим рішенням, яке набрало чинності, та не потрібно відкривати виконавче провадження. Такі зміни в законодавстві, на нашу думку, є позитивними, оскільки кредитору за чинними вимогами значно простіше ініціювати процедуру банкрутства, йому не потрібно буде витратити час та кошти на судову тяганину з підтвердження грошової вимоги - вистачить самого факту наявності непогашених боржником майнових зобов'язань, строк погашення яких настав. Однак настільки суттєве спрощення процедури ініціювання процедури банкрутства створює значну додаткову перевагу кредитора над боржником та наділяє його ширшими правами. Вважаємо, що це може призвести до зловживань із боку кредиторів, які використовуватимуть можливість ініціювання процедури банкрутства для здійснення тиску на боржників та звертатимуться до суду з відповідними заявами навіть тоді, коли це недоцільно. Так, може виникнути явище «спауму» проваджень у справах про банкрутство, яке створить надмірну завантаженість господарських судів і, навпаки, знизить швидкість розгляду справ замість того, щоб прискорити.

В Україні процедури банкрутства могли тривати дуже довго і розглядатись протягом кількох років. Кодекс вводить обмеження такого строку, на що вказує ст. 41, відповідно до положень якої щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, що є предметом забезпечення, дія мораторію припиняється автоматично після спливу 170 календарних днів із дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації [1].

Скорочення процедури банкрутства вдалося досягти шляхом **зменшення можливості оскарження проміжних судових актів до касаційної інстанції**. Залишилося лише кілька видів основних рішень, які можна оскаржити до Верховного Суду, решта ж не підлягатиме оскарженню після

апеляції [7]. Зокрема, в касаційному порядку не підлягають оскарженню постанови апеляційного господарського суду, прийняті за результатами перегляду судових рішень, крім ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство, ухвали за результатами розгляду грошових вимог кредиторів, ухвали про закриття провадження у справі про банкрутство, а також постанови про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури (ст. 9 КУзПБ) [1]. Оскільки раніше не рідкістю була подача необґрунтованих, а отже, завідомо програшних касаційних скарг із метою затягування процесу, вважаємо, що відповідні зміни до законодавства позитивно відіб'ються на розгляді справ.

Доцільно звернути увагу на те, що *раніше законодавством було передбачено можливість відновлення платоспроможності виключно фізичної особи - підприємця, тоді як новий кодекс впровадив таку можливість і для фізичних осіб, що не мають статусу підприємця* (ст. 113 КУзПБ) [1].

Зміни стосуються також осіб, які наділені правом ініціювати проведення процедури банкрутства щодо фізичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Раніше таким правом наділявся як сам боржник, так і кредитори. Кодекс України з процедур банкрутства визначає, що *провадження у справі про неплатоспроможність боржника - фізичної особи або фізичної особи - підприємця може бути відкрито лише за заявою боржника* (ч. 1 ст. 115 КУзПБ) [1].

На нашу думку, можливість фізичної особи ініціювати процедуру банкрутства щодо себе є однією з найбільш прогресивних та значущих новел у законодавстві України з процедур банкрутства, оскільки економіка нашої держави перебуває в доволі загрозливому стані, а тому чимала кількість громадян опиняється в скрутному фінансовому становищі. Позитивним є те, що тепер існує можливість реструктуризації чи списання боргів фізичної особи, припинення процесу зростання сум боргів, також встановлено обмеження щодо майна, на яке не може бути звернено стягнення, тобто виключено можливість залишення особи та її близьких родичів без житла та засобів для існування. Окремо варто згадати те, що фізичні особи при ініціюванні процедури банкрутства звільнені від сплати судового збору, а також те, що при укладенні окремих договорів боржник має повідомляти іншу сторону про свою неплатоспроможність, таким чином захищено права осіб, що вступають у правовідносини з відповідною фізич-

ною особою. Однак можна виокремити і певні недоліки. Зокрема, вважаємо, що недоцільним було покладення на фізичну особу обов'язку оплачувати послуги арбітражного керуючого, участь у справі якого є обов'язковою, оскільки це додаткові витрати для особи, що й так знаходиться на межі неплатоспроможності. На нашу думку, було б доцільним створення за зразком безоплатної правової допомоги, що існує в Україні, інституту безоплатних державних арбітражних керуючих, чії послуги оплачувались би державою.

Наявні також нововведення щодо *тунів процедур*, які застосовуються до боржників. За законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» передбачались такі процедури:

- 1) розпорядження майном боржника (ст. 22 вказаного закону);
- 2) санація (ст. 28);
- 3) ліквідаційна процедура (розділ 3);
- 4) укладення мирової угоди між кредиторами та боржником стосовно відстрочки та/або розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника (розділ 5) [6].

Кодекс України з процедур банкрутства встановлює різні процедури для боржників - юридичних осіб та для боржників - фізичних осіб.

До боржників, що є юридичними особами, застосовуються:

- 1) розпорядження майном боржника (розділ 2 Книги третьої);
- 2) санація (розділ 3 Книги третьої);
- 3) ліквідаційна процедура (розділ 4 Книги третьої) [1].

Можна зробити висновок, що виключено таку процедуру, як укладення мирової угоди. Науковці доволі позитивно сприйняли таке рішення законодавців. Наприклад, В.К. Богатир зазначає, що слід схвалити такі дії розробників Кодексу про банкрутство, оскільки мирова угода за семантикою не може бути визнана процедурою. Це скоріше окремий господарський договір між боржником та кредитором, в якому можуть брати участь й інші учасники, зокрема інвестори. Також мирову угоду можна вважати одним із способів відновлення платоспроможності боржника або банкрута, який може бути застосований у процедурі санації або ліквідації відповідно. Мирова угода не може бути визнана процедурою банкрутства, оскільки порівняно з процедурою розпорядження майном боржника, процедурою санації та процедурою ліквідації банкрута не має встановлених строків проведення та може укладатися у будь-який час

під час проведення будь-якої із трьох названих процедур [8, с. 143].

До боржників-фізичних осіб застосовуються:

- 1) реструктуризація боргів;
- 2) процедура погашення боргів [1].

Важливо також згадати, що зміни в законодавстві торкнулись *мораторію на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті*. Частина 2 Прикінцевих та перехідних положень Кодексу з процедур банкрутства передбачає, що через один рік із дня введення в дію цього Кодексу втрачає чинність Закон України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» [1].

Мораторій, що був введений у дію ще в 2014 році, забороняв примусове відчуження рухомого і нерухомого майна позичальників (боржників), які мають кредитні зобов'язання за договорами споживчого кредиту в іноземній валюті [9]. Його запровадження було пов'язане в першу чергу з девальвацією гривні, внаслідок чого залишок боргу позичальників фактично подорожчав удвічі і більшість позичальників просто не в змозі повноцінно оплачувати кредити. На момент запровадження мораторій розглядався як тимчасовий захід до законодавчого врегулювання питань погашення валютних кредитів. Однак цей процес затягнувся і це призвело до того, що боржники перестали платити за іпотечні кредити [10, с. 92].

Не можна залишити поза увагою частину третю Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті», в якій зазначено, що цей Закон втрачає чинність із дня набрання чинності законом, який врегулює питання особливостей погашення основної суми заборгованості, вираженої в іноземній валюті, порядок погашення курсової різниці, що виникає в бухгалтерському та/або податковому обліку кредиторів та позичальників, а також порядок списання пені та штрафів, які нараховуються (були нараховані) на таку основну суму заборгованості.

Частиною 2 Прикінцевих та перехідних положень Кодексу з процедур банкрутства встановлено, що протягом п'яти років із дня введення в дію цього Кодексу заборгованість фізичної особи, що виникла до дня введення в дію цього Кодексу, за кредитом в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника, реструктуризується за процедурою

неплатоспроможності фізичної особи згідно з планом реструктуризації або мировою угодою [10, с. 92]. На нашу думку, подальше існування відповідного мораторію буде гальмувати процес вирішення проблеми з виплатою відповідних кредитів, оскільки «консервує» цю проблему до моменту скасування мораторію. Тому скасування такого мораторію призведе до поживлення процесу пошуку шляхів виходу з цієї ситуації і спонукатиме банки та боржників знаходити спільну мову, зокрема розробляти плани реструктуризації валютного боргу на максимально справедливих умовах та з врахуванням інтересів обох сторін.

Окрім цього, *законодавство містить новели, що стосуються арбітражного керуючого*. По-перше, Кодексом України з процедур банкрутства передбачено, що арбітражний керуючий призначається господарським судом за клопотанням зборів кредиторів, а у разі відсутності такого клопотання - призначається господарським судом, тоді як раніше не було передбачено подачі клопотання. Раніше суд пропонував в ухвалі лише одного арбітражного керуючого, тепер - одразу трьох [11, с. 218]. Також наявні зміни у правовому регулюванні оплати праці арбітражного керуючого.

Крім наведеного, Кодекс про банкрутство містить *новели, що стосуються продажу майна боржника*:

- не передбачається продаж цілісного майнового комплексу як обов'язкова процедура;
- продаж майна боржника на аукціоні відбувається за посередництва електронної торгової системи;
- арбітражний керуючий визначає умови продажу за погодженням із комітетом кредиторів та забезпеченим кредитором (щодо майна, яке є предметом забезпечення);
- визначено обов'язкові умови продажу:
 - 1) склад майна (лот);
 - 2) початкова ціна майна;
 - 3) крок аукціону;
 - 4) умова про витрати, пов'язані з утриманням, збереженням та продажем цього майна, які підлягають відшкодуванню з коштів, отриманих від його реалізації;
- арбітражний керуючий направляє умови продажу комітету кредиторів та протягом 20 днів із дня одержання останнім умов продажу скликає комітет кредиторів [8, с. 144].

І.В. Мичинська пропонує також звернути увагу на те, що визначення особливостей законодавчого регулювання банкрутства в Україні є не повним без визначення типу моделі державного правового регулювання цих відносин. Модель державного правового регулювання банкрутства

визначається цільовою спрямованістю законодавства в цій сфері: максимальне збереження бізнесу та робочих місць неплатоспроможного боржника або максимальне повернення засобів кредиторам під час його ліквідації, що загалом дає змогу виділити дві законодавчі теорії: «продебіторську», яка пріоритетними визначає інтереси боржника, що опинився в кризовому стані та не може сплатити борги за своїми зобов'язанням, та «прокредиторську», яка більшою мірою захищає інтереси кредиторів. На думку І.В. Мичинської, новий кодекс є прокредиторсько спрямованим [12]

Висновки. Прийняття нового Кодексу України з процедур банкрутства було необхідним кроком з огляду на те, що наша держава перебуває на шляху до євроінтеграції і раніше правове регулювання цієї сфери мало чимало недоліків. Створення саме кодифікованого акта, який містить всі положення щодо врегулювання неплатоспроможності, є прогресивним кроком. Також позитивним є те, що з'явилася змога застосовувати процедури банкрутства до фізичних осіб, що не є підприємцями.

Дослідження Світового банку «Doing business 2020» вказує на підвищення ефективності врегулювання процедур банкрутства порівняно з 2018 роком, однак воно незначне. Зокрема, коефіцієнт повернення коштів (центів за долар) піднявся з 8,9 до 9,0; тривалість процедур банкрутства, на жаль, залишилась на показнику в 2,9 року; індекс ефективності нормативно-правового регулювання - 8,5 [13] Однак вказані результати важко назвати об'єктивним відображенням дії Кодексу України з процедур банкрутства на практиці, оскільки у 2020 році світ постав перед серйозним викликом для економіки - пандемія коронавірусного захворювання негативно вплинула на всі сфери життя. Тому для того, щоб повною мірою оцінити ефективність нового Кодексу, необхідно дочекатись, коли ситуація в державі стабілізується.

Література

1. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
2. Про План законодавчого забезпечення реформ в Україні : Постанова Верховної Ради України від 4 червня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-19#Text>
3. Пояснювальна записка до проекту Кодексу України з процедур банкрутства від 26 лютого

2018 року. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=63518&pf35401=447838>

4. Рейтинг «Doing Business 2018». Світовий банк. URL: <http://russian.doingbusiness.org/ru/rankings>.

5. Гега П.Т. Деякі особливості банкрутства в Україні та недоліки правового регулювання. URL: <http://bankrotam.net/ua/prints/article1/>

6. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14 травня 1992 р. № 2343-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/conv#top>

7. Удовиченко О. Кодекс із процедур банкрутства: нові правила. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012205

8. Богатир В.К. Щодо наявності та потенційної ефективності новел у Кодексі України з процедур банкрутства. *Часопис Київського університету права. Проблеми цивільного, господарського, трудового права та права соціального забезпечення.* 2019. С. 142-146.

9. Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті : Закон України від 03.06.2014 р. № 1304-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1304-18>

10. Корнілова Л.І. Кодекс з процедур банкрутства: наслідки скасування мораторію на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті. *Новели цивільного процесуального законодавства: представництво : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. до 150-ї річниці з дня відкриття першої судової палати у м. Одеса.* Одеса : Фенікс, 2019. С. 90-94.

11. Остапенко А. Новели у сфері регулювання неплатоспроможності боржника-юридичної особи. *Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки.* 2020. С. 216-219.

12. Минчинська І.В. Оцінка ефективності законодавства про банкрутство в Україні: економіко-правовий аспект. Електронне фахове видання «Ефективна економіка». 2020. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2020/68.pdf

13. Рейтинг «Doing Business 2020». Світовий банк. URL: https://russian.doingbusiness.org/ru/data/exploreeconomies/ukraine#DB_ri

Опішняк С. О.,
студентка III курсу
Інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка